University of Economics in Katowice

ARBE ACADEMIC REVIEW OF BUSINESS AND ECONOMICS

ISSN 2720-457X

Vol. 9 • 2026

OPEN ACCESS

Migracyjna ambiwalencja młodych Polaków a kumulacja barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych oraz instytucjonalno-społecznych

Artem Teliatnyk

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kolegium Ekonomii i Finansów, Instytut Ekonomii
artem.teliatnyk@gmail.com, ORCID: 0009-0009-0001-2806

Streszczenie: Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja zależności między migracyjną ambiwalencją młodych Polaków, stopniem kontaktu z realiami samodzielnego życia a kumulacją barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych i instytucjonalno-społecznych. Podstawę empiryczną stanowi badanie ankietowe obejmujące 135 respondentów. Zastosowano statystykę opisową, testy chi-kwadrat oraz modele regresji logistycznej. Wyniki wskazują, że wraz ze wzrostem kontaktu z realiami samodzielnego życia zwiększa się udział migracyjnej ambiwalencji, choć nie towarzyszy temu monotoniczny spadek niskiej skłonności migracyjnej. Szersza kumulacja krytycznie ocenianych wymiarów wiąże się z wyższymi szansami wystąpienia ambiwalencji, jednak zależność nie ma charakteru ściśle liniowego. Najbardziej jednoznaczny wynik dotyczy struktury orientacji migracyjnej: kumulacja barier wiąże się przede wszystkim ze wzrostem ambiwalencji względem niskiej skłonności migracyjnej, a nie ze wzrostem jednoznacznie wysokiej skłonności do wyjazdu. W badanej próbie osłabienie funkcji retencyjnej państwa ujawnia się zatem przede wszystkim jako erozja pewności pozostania.

Słowa kluczowe: migracyjna ambiwalencja, młodzi Polacy, kumulacja barier, funkcja retencyjna państwa, kapitał ludzki, usamodzielnienie.

Kod JEL: F22, J61, O15, J24, H11.

Sposób cytowania: Teliatnyk, A. (2026). Migracyjna ambiwalencja młodych Polaków a kumulacja barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych oraz instytucjonalno-społecznych. *Academic Review of Business and Economics, 9*, 239–259. https://doi.org/10.22367/arbe.2026.09.11

1. Wstęp

Coraz większego znaczenia nabiera nie tylko pytanie o to, kto chce wyjechać, lecz także o to, dlaczego dla części młodego pokolenia pozostanie w Polsce przestaje być wyborem oczywistym. Sama poprawa wybranych wskaźników makroekonomicznych nie oznacza automatycznie, że kraj jest postrzegany jako wystarczająco stabilne, przewidywalne i rozwojowe środowisko budowania samodzielnego życia. Ocenę tę współkształtują nie tylko bieżące dochody, lecz także koszty usamodzielnienia, dostępność mieszkań, możliwości rozwoju zawodowego, jakość instytucji publicznych oraz warunki długoterminowego planowania życia.

Niniejsze opracowanie koncentruje się na migracyjnej ambiwalencji młodych Polaków rozumianej jako stan osłabionej pewności pozostania w kraju przy jednoczesnym braku jednoznacznie ukształtowanej orientacji wyjazdowej. Punkt ciężkości zostaje tym samym przesunięty z prostego pytania o deklarowaną skłonność do emigracji na szerszy problem zdolności państwa i gospodarki do utrzymywania pozostania w Polsce jako wyboru stabilnego, przewidywalnego i rozwojowego.

Problem badawczy dotyczy osłabienia funkcji retencyjnej państwa wobec młodego kapitału ludzkiego oraz sposobu, w jaki zjawisko to ujawnia się w badanej próbie wraz z konfrontacją respondentów z realiami budowania samodzielnego życia i współwystępowaniem barier w różnych obszarach funkcjonowania społeczno-gospodarczego. Przyjęta perspektywa zakłada rozpatrywanie trzech wymiarów tych ograniczeń: mikroekonomicznego, makroekonomicznego oraz instytucjonalno-społecznego.

Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja zależności między migracyjną ambiwalencją, stopniem kontaktu z realiami samodzielnego życia oraz kumulacją krytycznie ocenianych barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych i instytucjonalno-społecznych w badanej grupie młodych Polaków. Szczególne znaczenie przypisano sprawdzeniu, czy wraz z wejściem w realia ekonomicznej dorosłości oraz narastaniem liczby krytycznie ocenianych wymiarów osłabieniu ulega przede wszystkim pewność pozostania w kraju, czy też rośnie jednoznaczna skłonność migracyjna.

Wartość dodana artykułu polega na połączeniu trzech elementów. Po pierwsze, zaproponowano autorskie ujęcie migracyjnej ambiwalencji jako odrębnej kategorii analitycznej, opisującej osłabienie pewności pozostania przy braku jednoznacznej orientacji wyjazdowej. Po drugie, zjawisko to zostaje zestawione ze stopniem kontaktu respondentów z realiami budowania samodzielnego życia, co pozwala uchwycić różnice pojawiające się wraz z wejściem w ekonomiczne realia dorosłości. Po trzecie, ocena barier nie ogranicza się do pojedynczego obszaru,

lecz zostaje ujęta w autorskiej trójwymiarowej ramie obejmującej uwarunkowania mikroekonomiczne, makroekonomiczne oraz instytucjonalno-społeczne, umożliwiającej empiryczne zbadanie ich kumulacji.

Na tej podstawie sformułowano trzy hipotezy badawcze:

H1: Wraz ze wzrostem stopnia kontaktu z realiami samodzielnego życia maleje udział postaw wskazujących na wysoką pewność pozostania w kraju, a rośnie udział postaw migracyjnie ambiwalentnych.

H2: Im większa liczba wymiarów, w których respondenci krytycznie oceniają bariery mikroekonomiczne, makroekonomiczne oraz instytucjonalno-społeczne, tym częściej występuje migracyjna ambiwalencja.

H3: Kumulacja barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych oraz instytucjonalno-społecznych wiąże się przede wszystkim ze wzrostem udziału postaw migracyjnie ambiwalentnych kosztem postaw wskazujących na wysoką pewność pozostania w kraju, a nie ze wzrostem jednoznacznie wysokiej skłonności migracyjnej.

2. Przegląd literatury i ramy analityczne

W literaturze migracyjnej rozróżnia się aspiracje, intencje oraz rzeczywistą mobilność. Aspiracja do wyjazdu nie jest równoznaczna z jego realizacją, ponieważ zależy również od możliwości działania i posiadanych zasobów (Carling, Schewel, 2018; de Haas, 2021). Badania studentów wskazują ponadto na odrębność ogólnych aspiracji i bardziej skonkretyzowanych planów migracyjnych (Kulka, Nikolka, Poutvaara, Uebelmesser, 2025). Znaczenie ma także etap życia, na którym są kształtowane orientacje migracyjne, ponieważ decyzje dotyczące mobilności pozostają powiązane z innymi przejściami w cyklu życia jednostki (de Jong, de Valk, 2020). W Polsce analizowano m.in. intencje emigracyjne młodzieży w związku z doświadczeniami migracyjnymi rodziny (Clifton-Sprigg, 2022).

Na tym tle w artykule proponuje się autorskie ujęcie migracyjnej ambiwalencji jako stanu osłabionej pewności pozostania w kraju przy braku jednoznacznie ukształtowanej orientacji wyjazdowej. W przyjętej operacjonalizacji odpowiada mu brak jednoznacznej orientacji pomiędzy niską a wysoką deklarowaną skłonnością do podjęcia pracy za granicą. Kategoria ta nie jest utożsamiana ani z aspiracją migracyjną, ani ze skonkretyzowaną intencją wyjazdu. Wartość dodana ujęcia polega na zestawieniu tej kategorii ze stopniem kontaktu z realiami samodzielnego życia oraz kumulacją krytycznych ocen w trzech wymiarach: mikroekonomicznym, makroekonomicznym i instytucjonalno-społecznym.

2.1. Bariery mikroekonomiczne i problem ekonomicznego usamodzielnienia

Wymiar mikroekonomiczny obejmuje warunki umożliwiające młodym osobom pokrywanie kosztów życia, oszczędzanie i stopniową akumulację kapitału, co nawiązuje do perspektywy cyklu życia (Ando, Modigliani, 1963). Szczególne znaczenie ma sytuacja mieszkaniowa. W 2024 roku oddano do użytkowania 199,9 tys. mieszkań, o 9,6% mniej niż rok wcześniej, a ceny lokali mieszkalnych w IV kwartale 2024 roku były o 10,4% wyższe niż rok wcześniej (Główny Urząd Statystyczny, 2025a, 2025b). Jednocześnie 33,7% osób w Polsce mieszkało w gospodarstwach przeludnionych, a przeciętny wiek opuszczania domu rodzinnego wynosił 26,7 lat (Eurostat, b.r.-a, b.r.-b). Dane te nie dowodzą związku przyczynowego z emigracją, lecz pokazują znaczenie warunków materialnych dla procesu usamodzielnienia.

2.2. Strukturalne ograniczenia gospodarki i absorpcja kapitału ludzkiego

Wymiar makroekonomiczny odnosi się do zdolności gospodarki do tworzenia ścieżek rozwoju wykorzystujących i wynagradzających zaawansowane kompetencje (European Commission, 2024a; OECD, 2018).

Polska pozostaje silnie powiązana z globalnymi łańcuchami wartości przy udziale zagranicznej wartości dodanej w eksporcie brutto wynoszącym około 30% według danych za lata 2018–2020 (OECD, 2023; World Trade Organization, 2022).

Udział produktów high-tech w eksporcie przemysłowym wynosi około 10%, a nakłady na działalność badawczo-rozwojową 1,41% PKB (Główny Urząd Statystyczny, 2025c; World Bank, b.r.-a). Wskaźniki te stanowią kontekst dla oceny, czy krajowa gospodarka oferuje młodym osobom warunki adekwatnego wykorzystania kapitału ludzkiego.

2.3. Instytucjonalno-społeczne ograniczenia zakorzenienia i długookresowej przewidywalności

Trzeci wymiar obejmuje przewidywalność państwa, jakość usług publicznych, kulturę organizacyjną oraz możliwość długoterminowego planowania życia (European Commission, 2024b; World Bank, b.r.-b). Znaczenie ma również model relacji organizacyjnych: wskaźnik dystansu władzy dla Polski wynosi 68, wobec 31

dla Szwecji i 18 dla Danii, co wskazuje na większą hierarchiczność polskiego środowiska organizacyjnego (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010; The Culture Factor, b.r.).

Elementem tego wymiaru jest także zaufanie do reguł życia publicznego. Polaryzacja afektywna wiąże się z nasileniem niechęci i dystansu wobec zwolenników przeciwnej strony sporu politycznego (Iyengar, Lelkes, Levendusky, Malhotra, Westwood, 2019), natomiast wskaźniki V-Dem pozwalają oceniać skalę podziałów politycznych i ich znaczenie dla relacji społecznych (V-Dem Institute, 2026a, 2026b). Na powiązania między napięciami politycznymi, zaufaniem instytucjonalnym i spójnością społeczną wskazuje również Eurofound (2018, 2024). Bariery instytucjonalno-społeczne nie muszą prowadzić bezpośrednio do migracji, mogą jednak współtworzyć ocenę stabilności warunków długoterminowego pozostania w kraju.

3. Założenia metodologiczne i charakterystyka badania

3.1. Logika badania i operacjonalizacja

Empiryczna część badania służy weryfikacji trzech hipotez dotyczących migracyjnej ambiwalencji, stopnia kontaktu z realiami samodzielnego życia oraz kumulacji barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych i instytucjonalno-społecznych.

Podstawową zmienną wynikową jest deklarowane prawdopodobieństwo podjęcia pracy za granicą w perspektywie pięciu lat, mierzone na pięciostopniowej skali. Odpowiedzi zagregowano do trzech kategorii: niskiej skłonności migracyjnej („bardzo niskie" i „raczej niskie"), migracyjnej ambiwalencji („trudno powiedzieć") oraz wysokiej skłonności migracyjnej („raczej wysokie" i „bardzo wysokie"). Migracyjna ambiwalencja oznacza zatem operacyjnie brak jednoznacznej orientacji migracyjnej, a nie trwałą cechę psychologiczną ani faktyczną decyzję o wyjeździe. Określenie „wysoka pewność pozostania" odnosi się natomiast do niskiej deklarowanej skłonności migracyjnej i nie stanowi odrębnego pomiaru intencji pozostania.

Bariery ujęto w trzech wymiarach. Wymiar mikroekonomiczny obejmuje koszty najmu, możliwość regularnego oszczędzania, relację wynagrodzeń do kosztów życia oraz ocenę instrumentów wsparcia państwa. Wymiar makroekonomiczny dotyczy możliwości rozwoju w sektorach wysokiej wartości dodanej, podaży miejsc pracy dla wysoko wykwalifikowanych specjalistów, dostępu do zaawansowanych technologii i projektów innowacyjnych oraz perspektyw wzrostu wynagrodzeń. Wymiar instytucjonalno-społeczny obejmuje stabilność prawa,

przewidywalność regulacyjną, jakość usług publicznych, możliwość długoterminowego planowania życia oraz kulturę organizacyjną.

Odpowiedzi kodowano tak, aby wyższa wartość oznaczała bardziej krytyczną ocenę. Dla każdego wymiaru skonstruowano wskaźnik kompozytowy jako średnią odpowiedzi na przypisane mu twierdzenia. Wskaźniki mają charakter kompozytowy, a nie psychometryczny: obejmują odmienne składniki szerszych obszarów ograniczeń i nie są traktowane jako pomiar jednej latentnej cechy.

Dla twierdzeń sformułowanych pozytywnie zastosowano odwrócenie skali $x^* = 6 - x$; bez odwrócenia pozostawiono twierdzenia dotyczące kosztów najmu jako bariery oraz ograniczonego dostępu do technologii i innowacji. Wskaźniki mikroekonomiczny i makroekonomiczny obejmowały po cztery pozycje, a instytucjonalno-społeczny – pięć. W konsekwencji we wszystkich pozycjach wyższa wartość oznaczała bardziej krytyczną ocenę. Następnie dla respondenta *i* wartość wskaźnika kompozytowego w wymiarze *d* obliczano jako średnią arytmetyczną:

$$I_{id} = \frac{1}{k_d} \sum_{j=1}^{k_d} x_{ijd}$$

gdzie:
x_{ijd} – zakodowana odpowiedź respondenta *i* na pozycję *j* należącą do wymiaru *d*,
k_d – liczba pozycji tworzących dany wymiar.

Każdy z trzech wymiarów klasyfikowano następnie jako krytycznie lub niekrytycznie oceniany. Przyjęto:

$$C_{id} = \begin{cases} 1, I_{id} > 3, \\ 0, I_{id} \leq 3, \end{cases}$$

gdzie wartość 1 oznacza krytyczną ocenę wymiaru. Próg 3 odpowiadał neutralnemu punktowi pięciostopniowej skali; wartości powyżej 3 interpretowano jako krytyczną ocenę danego wymiaru.

Operacyjny miernik kumulacji barier dla respondenta *i* zdefiniowano jako:

$$K_i = \sum_{d=1}^{3} C_{id}$$

dlatego K_i przyjmuje wartości od 0 do 3. Wartość 0 oznacza brak krytycznie ocenianego wymiaru, a wartość 3 – jednoczesną krytyczną ocenę wszystkich trzech wymiarów.

Stopień kontaktu z realiami samodzielnego życia określono na podstawie statusu pracy i miesięcznego dochodu netto. Wyróżniono trzy uporządkowane grupy: osoby niepracujące bez stałego dochodu, osoby znajdujące się w sytuacjach pośrednich oraz osoby pracujące i osiągające co najmniej 3500 PLN netto miesięcznie. Próg dochodowy ma charakter operacyjny i służy rozróżnieniu stopnia bezpośredniego kontaktu z rynkiem pracy, własnym dochodem i materialnymi warunkami usamodzielnienia. Próg 3500 PLN odpowiada granicy kategorii dochodowej zastosowanej w kwestionariuszu i nie jest traktowany jako normatywna granica pełnej samodzielności ekonomicznej.

3.2. Strategia analizy statystycznej

Analizą objęto 135 kompletnych kwestionariuszy; brakujące dane nie występowały, dlatego nie stosowano imputacji. Wykorzystano statystykę opisową, tabele krzyżowe, testy chi-kwadrat Pearsona, współczynnik V Craméra oraz modele regresji logistycznej.

We wszystkich raportowanych tabelach kontyngencji spełnione było założenie dotyczące liczebności oczekiwanych – minimalna liczebność oczekiwana przekraczała 5.

Weryfikacja H1 obejmowała porównanie trzech poziomów kontaktu z realiami samodzielnego życia z trzema kategoriami orientacji migracyjnej. Różnice w pełnym rozkładzie oceniono testem chi-kwadrat Pearsona oraz współczynnikiem V Craméra. Dodatkowo oszacowano osobne modele logistyczne dla migracyjnej ambiwalencji i niskiej skłonności migracyjnej, traktując stopień kontaktu jako uporządkowany predyktor o wartościach 0–2.

W H2 analizowano związek liczby krytycznie ocenianych wymiarów (0–3) z występowaniem migracyjnej ambiwalencji. Różnice udziału ambiwalencji między czterema poziomami kumulacji oceniono testem chi-kwadrat Pearsona i współczynnikiem V Craméra. Liczbę krytycznie ocenianych wymiarów uwzględniono następnie jako uporządkowany predyktor w regresji logistycznej oraz jako zmienną kategoryczną w celu weryfikacji założenia liniowości zależności.

Dla binarnych modeli regresji logistycznej przyjęto ogólną postać:

$$\log\left(\frac{P(A_i = 1)}{1 - P(A_i = 1)}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_i$$

gdzie $A_i = 1$ oznacza wystąpienie migracyjnej ambiwalencji, natomiast X_i – zależnie od analizowanej hipotezy – stopień kontaktu z realiami samodzielnego życia S_i albo liczbę krytycznie ocenianych wymiarów K_i. Raportowany iloraz szans

obliczano jako $OR = e^{\beta_1}$. W ramach H1 analogiczny model oszacowano również dla niskiej skłonności migracyjnej jako zmiennej wynikowej.

H3 zweryfikowano za pomocą wielomianowej regresji logistycznej z niską skłonnością migracyjną jako kategorią referencyjną. Pozwoliło to oddzielnie porównać ambiwalencję oraz wysoką skłonność migracyjną z kategorią odpowiadającą wysokiej pewności pozostania. Uzupełniająco porównano rozkład trzech orientacji migracyjnych w grupach krytycznie oceniających 0–1 oraz 2–3 wymiary; różnice oceniono testem chi-kwadrat Pearsona oraz współczynnikiem V Craméra.

Model wielomianowy można zapisać jako:

$$\log\left(\frac{P(Y_i = j)}{P(Y_i = niska)}\right) = \beta_{0j} + \beta_{1j}K_i$$

gdzie *j* oznacza odpowiednio migracyjną ambiwalencję albo wysoką skłonność migracyjną. Takie ujęcie pozwala osobno oszacować związek wzrostu K_i z relacją ambiwalencji do niskiej skłonności migracyjnej oraz wysokiej skłonności migracyjnej do kategorii referencyjnej.

Dodatkowo oszacowano model logistyczny uwzględniający jednocześnie stopień kontaktu z realiami samodzielnego życia i liczbę krytycznie ocenianych wymiarów.

Model podstawowy miał postać:

$$\log\left(\frac{P(A_i = 1)}{1 - P(A_i = 1)}\right) = \beta_0 + \beta_1 S_i + \beta_2 K_i$$

gdzie S_i oznacza stopień kontaktu z realiami samodzielnego życia, a K_i – liczbę krytycznie ocenianych wymiarów.

W analizie odporności dodano status edukacyjny oraz zamieszkanie w jednej z największych aglomeracji jako zmienne kontrolne.

Parametry modeli regresyjnych estymowano metodą największej wiarygodności. Istotność pojedynczych współczynników regresji oceniano na podstawie testów Walda, natomiast istotność modeli jako całości oraz porównania modeli zagnieżdżonych – za pomocą testu ilorazu wiarygodności (LR). Raportowano ilorazy szans (OR), 95-procentowe przedziały ufności, wartości *p* oraz – dla testów niezależności – współczynnik V Craméra. Przyjęto poziom istotności $\alpha = 0{,}05$, uwzględniając również kierunek i wielkość zależności. Dane przygotowano w Microsoft Excel, a analizy statystyczne wykonano w Pythonie z wykorzystaniem pakietów *SciPy* i statsmodels.

3.3. Charakterystyka próby badawczej

Badanie przeprowadzono techniką CAWI z zastosowaniem doboru celowo-dostępnościowego. Odpowiedzi objęte analizą pochodziły z okresu od 2 do 19 marca 2026 roku. Spośród 136 zebranych kwestionariuszy wykluczono jeden z powodu braku deklarowanego polskiego obywatelstwa; analizą objęto 135 przypadków. Badana próba ma zawężony, zurbanizowany i w dużej mierze studencki charakter (zob. tabela 1). Kategoria „największe aglomeracje" obejmowała Warszawę, Kraków, Wrocław, Trójmiasto i Poznań.

Tabela 1. Charakterystyka próby badawczej (N = 135)

Zmienna	Kategoria	Liczba	Udział (%)
Wiek	18–24 lata	133	98,5
	25–29 lat	2	1,5
Status edukacyjny	Student / studentka	105	77,8
	Uczeń / uczennica	30	22,2
Miejsce zamieszkania	Największe aglomeracje	97	71,9
	Małe miasta i obszary wiejskie	26	19,3
	Miasta średnie i powiatowe	9	6,7
	Pozostałe duże miasta regionalne	3	2,2
Status pracy	Nie pracuje	70	51,9
	Umowa zlecenie / o dzieło	58	43,0
	B2B	5	3,7
	Umowa o pracę	2	1,5
Dochód netto miesięczny	Brak stałego dochodu	64	47,4
	Poniżej 3500 PLN	43	31,9
	3500–5000 PLN	20	14,8
	5000–7000 PLN	7	5,2
	Powyżej 7000 PLN	1	0,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

Na potrzeby dalszej analizy przekrojowej wyróżniono trzy grupy respondentów według stopnia kontaktu z realiami budowania samodzielnego życia: osoby bez realnego kontaktu z usamodzielnieniem, osoby z częściowym kontaktem oraz osoby z wyraźnym kontaktem z wejściem w dorosłość. Podział oparto przede wszystkim na statusie pracy i sytuacji dochodowej respondentów (zob. tabela 2).

Tabela 2. Typologia respondentów według stopnia kontaktu z realiami budowania samodzielnego życia

Grupa	Kryterium operacyjne	Liczba	Udział (%)
Osoby bez realnego kontaktu z usamodzielnieniem	nie pracują + brak stałego dochodu	60	44,4
Osoby z częściowym kontaktem	pozostałe kombinacje statusu pracy i dochodu	50	37,0
Osoby z wyraźnym kontaktem z wejściem w dorosłość	pracują + dochód co najmniej 3500 PLN netto	25	18,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

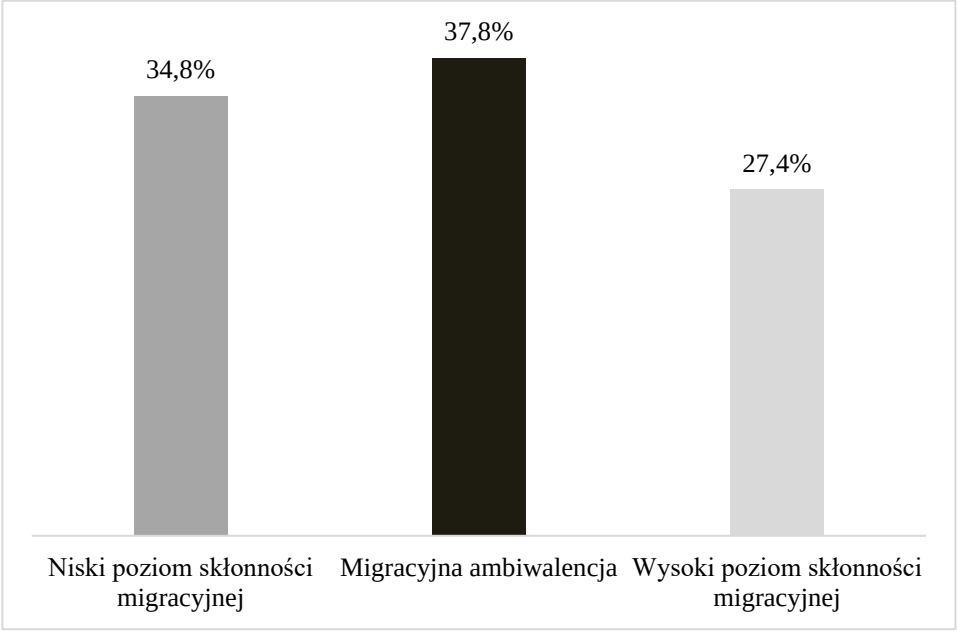
3.4. Ograniczenia metodologiczne

Badanie opiera się na niereprezentatywnej próbie zdominowanej przez osoby w wieku 18–24 lata, studentów i mieszkańców największych aglomeracji. Ma ponadto charakter deklaratywny i przekrojowy, dlatego wyniki nie mogą być uogólniane na całą populację młodych Polaków ani interpretowane przyczynowo. Pozwalają natomiast analizować zależności między badanymi ocenami i orientacją migracyjną w obrębie badanej próby.

4. Wyniki badań

4.1. Rozkład orientacji migracyjnej w badanej próbie

W badanej próbie niski poziom skłonności migracyjnej odnotowano u 47 respondentów (34,8%), migracyjną ambiwalencję u 51 osób (37,8%), a wysoki poziom skłonności migracyjnej u 37 osób (27,4%). Ambiwalencja stanowi zatem najliczniejszą kategorię, jednak rozkład nie wskazuje na dominację jednoznacznej orientacji wyjazdowej (zob. rysunek 1).

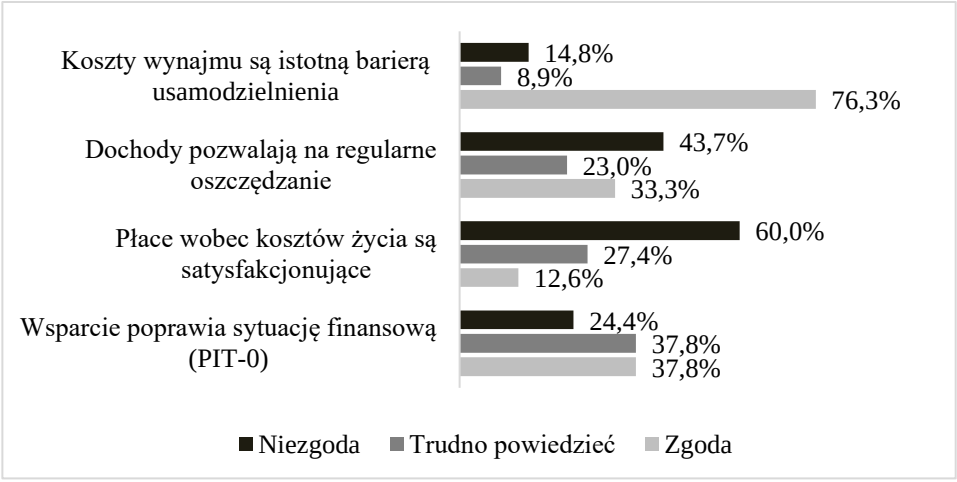

Rysunek 1. Struktura orientacji migracyjnej w badanej próbie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

4.2. Profil barier mikroekonomicznych, makroekonomicznych i instytucjonalno-społecznych

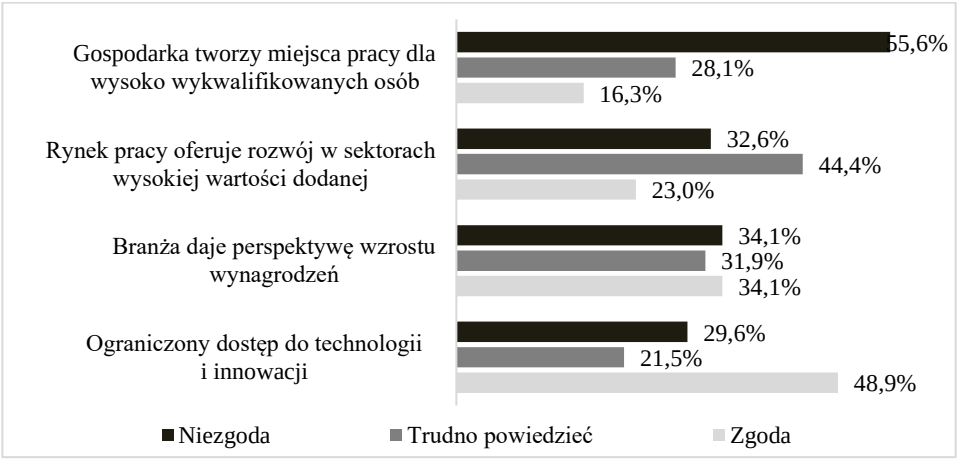
W wymiarze mikroekonomicznym najbardziej wyraźna jest bariera mieszkaniowa: 76,3% respondentów uznaje koszty wynajmu za istotne ograniczenie usamodzielnienia. Negatywnie relację wynagrodzeń do kosztów życia ocenia 60,0%, a 43,7% nie deklaruje możliwości regularnego oszczędzania. Ocena PIT-0 jest mniej jednoznaczna (zob. rysunek 2).

Rysunek 2. Mikroekonomiczne bariery usamodzielnienia w ocenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

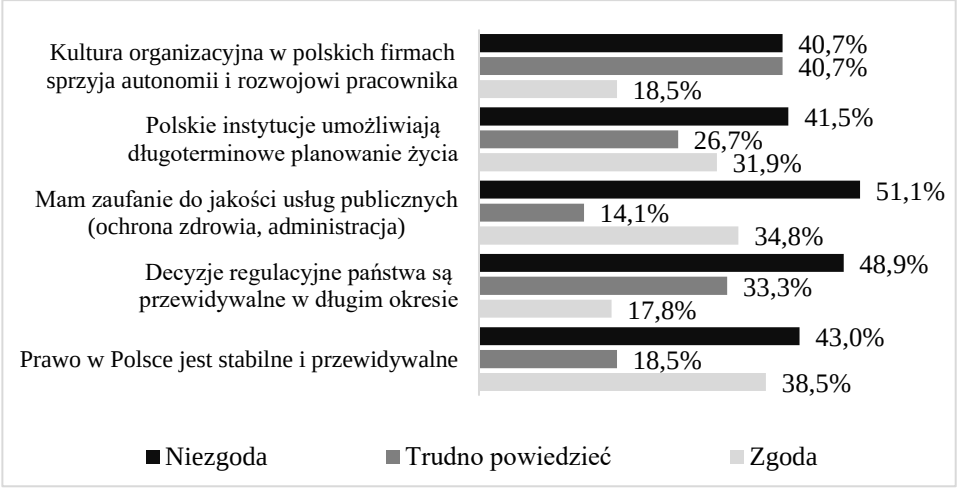
W wymiarze makroekonomicznym 55,6% respondentów nie zgadza się, że gospodarka tworzy wystarczającą liczbę miejsc pracy dla wysoko wykwalifikowanych specjalistów, a 48,9% ocenia dostęp do zaawansowanych technologii i projektów innowacyjnych jako ograniczony (zob. rysunek 3).

Rysunek 3. Makroekonomiczne ograniczenia absorpcji kapitału ludzkiego w ocenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

W wymiarze instytucjonalno-społecznym krytyczne oceny dotyczą przede wszystkim jakości usług publicznych (51,1%), przewidywalności decyzji regulacyjnych państwa (48,9%) oraz możliwości długoterminowego planowania życia (41,5%). Jedynie 18,5% pozytywnie ocenia kulturę organizacyjną jako sprzyjającą autonomii i rozwojowi pracownika (zob. rysunek 4).

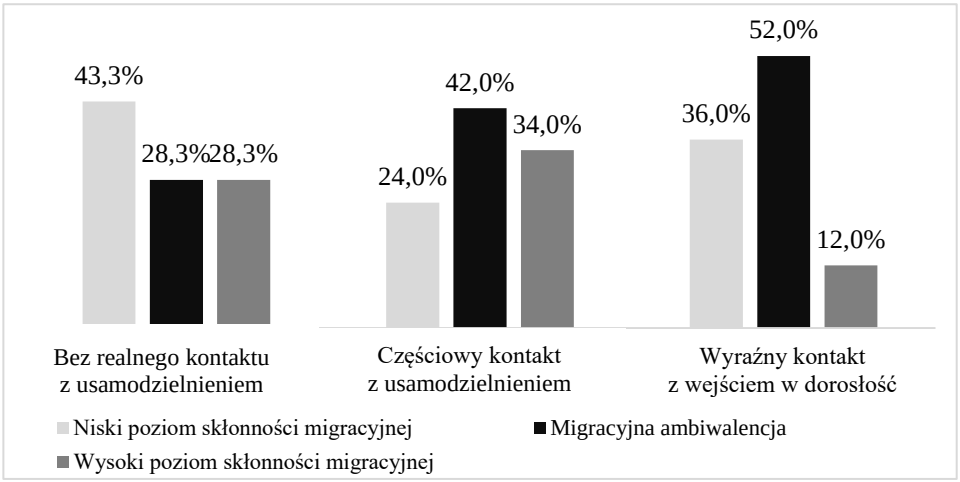
Rysunek 4. Instytucjonalno-społeczne bariery zakorzenienia młodego pokolenia w ocenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

Rozkłady te mają charakter opisowy; właściwa weryfikacja hipotez opiera się na stopniu kontaktu z realiami samodzielnego życia oraz mierniku kumulacji krytycznie ocenianych wymiarów.

4.3. Kontakt z realiami samodzielnego życia a migracyjna ambiwalencja – weryfikacja H1

Udział migracyjnej ambiwalencji wzrasta wraz ze stopniem kontaktu z realiami samodzielnego życia: z 28,3% w grupie bez realnego kontaktu z usamodzielnieniem do 42,0% przy częściowym kontakcie i 52,0% w grupie wyraźnego kontaktu z wejściem w dorosłość (zob. rysunek 5).

Rysunek 5. Struktura orientacji migracyjnej według stopnia kontaktu z realiami samodzielnego życia

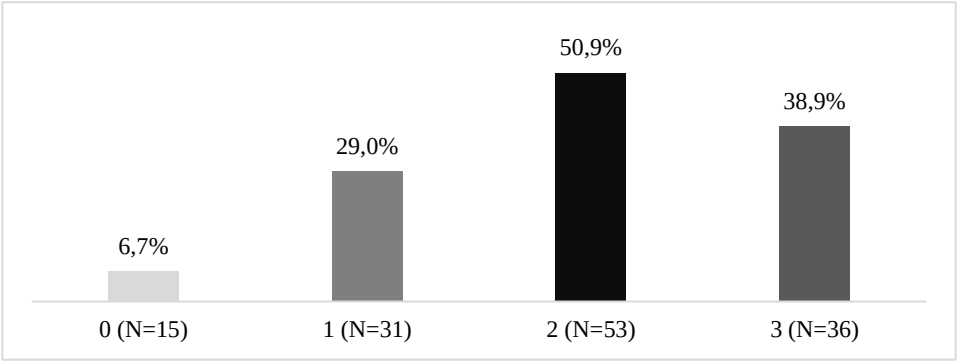
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

Regresja logistyczna wykazała dodatni związek między uporządkowanym poziomem kontaktu z realiami samodzielnego życia a migracyjną ambiwalencją (OR = 1,68; 95% CI: 1,05–2,69; p = 0,031). Oznacza to, że przejście o jeden poziom przyjętej typologii wiązało się przeciętnie z około 68-procentowym wzrostem ilorazu szans wystąpienia migracyjnej ambiwalencji. Nie potwierdzono natomiast analogicznego monotonicznego spadku niskiej skłonności migracyjnej: jej udział wynosił odpowiednio 43,3%, 24,0% i 36,0%, a związek z uporządkowanym poziomem kontaktu nie był istotny statystycznie (OR = 0,75; 95% CI: 0,46–1,22; p = 0,248).

Pełny rozkład trzech orientacji pomiędzy grupami nie osiągnął poziomu istotności $\alpha = 0{,}05$ ($\chi^2(4) = 8{,}91$; $p = 0{,}063$; V Craméra = 0,18). H1 uzyskała zatem częściowe potwierdzenie: potwierdzono systematyczny wzrost ambiwalencji, lecz nie monotoniczny spadek wysokiej pewności pozostania.

4.4. Kumulacja barier a migracyjna ambiwalencja – weryfikacja H2

Udział migracyjnej ambiwalencji wynosił 6,7% przy braku krytycznie ocenianych wymiarów, 29,0% przy jednym, 50,9% przy dwóch i 38,9% przy trzech wymiarach (zob. rysunek 6).

Rysunek 6. Udział migracyjnej ambiwalencji według liczby krytycznie ocenianych wymiarów barier

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

Zróżnicowanie było istotne statystycznie ($\chi^2(3) = 11{,}11$; $p = 0{,}011$; V Craméra = 0,29). Regresja logistyczna wskazała, że każdy kolejny krytycznie oceniany wymiar wiązał się przeciętnie ze wzrostem ilorazu szans wystąpienia migracyjnej ambiwalencji o około 58% (OR = 1,58; 95% CI: 1,07–2,34; $p = 0{,}022$).

Aby sprawdzić założenie o liniowym charakterze zależności, liczbę krytycznie ocenianych wymiarów uwzględniono również jako zmienną kategoryczną. Model kategoryczny był istotny statystycznie (LR $\chi^2(3) = 12{,}73$; $p = 0{,}005$), a jego dopasowanie było istotnie lepsze niż modelu, w którym liczbę krytycznie ocenianych wymiarów traktowano jako predyktor liniowy (ΔLR $\chi^2(2) = 7{,}19$; $p = 0{,}028$). Najwyższy udział ambiwalencji wystąpił przy dwóch, a nie trzech krytycznie ocenianych wymiarach. Ze względu na niewielką liczebność grupy nieoceniającej krytycznie żadnego wymiaru (N = 15) porównania poszczególnych kategorii należy

interpretować ostrożnie. H2 uzyskała zatem częściowe potwierdzenie: wyniki wspierają znaczenie kumulacji barier, lecz nie prosty liniowy mechanizm addytywny.

4.5. Kumulacja barier a struktura orientacji migracyjnej – weryfikacja H3

Dla ilustracji struktury orientacji migracyjnej porównano respondentów krytycznie oceniających 0–1 oraz 2–3 wymiary barier.

Tabela 3. Struktura orientacji migracyjnej według zakresu kumulacji barier

Liczba krytycznie ocenianych wymiarów	N	Niski poziom skłonności migracyjnej (%)	Migracyjna ambiwalencja (%)	Wysoki poziom skłonności migracyjnej (%)
0–1	46	50,0	21,7	28,3
2–3	89	27,0	46,1	27,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

Przy 0–1 krytycznie ocenianym wymiarze niski poziom skłonności migracyjnej występował u 50,0% respondentów, ambiwalencja u 21,7%, a wysoka skłonność u 28,3%. Przy 2–3 wymiarach wartości wynosiły odpowiednio 27,0%, 46,1% i 27,0%. Różnica w strukturze była istotna ($\chi^2(2) = 9{,}39$; $p = 0{,}009$; V Craméra = 0,26).

W wielomianowej regresji logistycznej każdy kolejny krytycznie oceniany wymiar wiązał się ze wzrostem ilorazu szans wystąpienia migracyjnej ambiwalencji względem niskiej skłonności migracyjnej o około 74% (OR = 1,74; 95% CI: 1,12–2,71; p = 0,013). Dla wysokiej skłonności migracyjnej analogiczny iloraz szans wyniósł 1,25, jednak przedział ufności obejmował wartość 1, a zależność nie była istotna statystycznie (95% CI: 0,80–1,97; p = 0,325). Cały model wielomianowy był istotny statystycznie (LR $\chi^2(2) = 6{,}53$; $p = 0{,}038$). H3 została zatem potwierdzona w przyjętej operacjonalizacji: szerszej kumulacji barier towarzyszy przede wszystkim wzrost ambiwalencji względem niskiej skłonności migracyjnej, a nie wzrost jednoznacznej orientacji wyjazdowej.

4.6. Łączne znaczenie kontaktu z realiami samodzielnego życia i kumulacji barier

W ostatnim kroku oba podstawowe predyktory uwzględniono jednocześnie w modelu regresji logistycznej dla migracyjnej ambiwalencji.

Tabela 4. Wyniki regresji logistycznej dla występowania migracyjnej ambiwalencji

Predyktor	Model 1 OR	95% CI	p	Model 2 OR	95% CI	p
Stopień kontaktu z realiami samodzielnego życia	1,75	1,07–2,84	0,024	1,91	1,12–3,26	0,018
Liczba krytycznie ocenianych wymiarów	1,63	1,09–2,44	0,018	1,65	1,10–2,49	0,016
Status edukacyjny	–	–	–	0,77	0,29–2,01	0,593
Zamieszkanie w jednej z największych aglomeracji	–	–	–	0,71	0,31–1,63	0,416

Uwagi: zmienna zależna: występowanie migracyjnej ambiwalencji (1 = tak, 0 = pozostałe orientacje). Model 1 obejmuje oba podstawowe predyktory. Model 2 dodatkowo kontroluje status edukacyjny oraz zamieszkanie w jednej z największych aglomeracji. OR – iloraz szans; CI – 95-procentowy przedział ufności. Status edukacyjny zakodowano jako 1 = student/studentka, 0 = uczeń/uczennica, natomiast zamieszkanie w jednej z największych aglomeracji jako 1 = tak, 0 = nie. Model 2 jako całość pozostawał istotny statystycznie (LR $\chi^2(4) = 11{,}63$; $p = 0{,}020$).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników autorskiego badania ankietowego (N = 135).

W Modelu 1 oba podstawowe predyktory zachowały istotny statystycznie związek z migracyjną ambiwalencją. Przy stałej liczbie krytycznie ocenianych wymiarów przejście na kolejny poziom kontaktu z realiami samodzielnego życia wiązało się ze wzrostem ilorazu szans ambiwalencji o około 75% (OR = 1,75; 95% CI: 1,07–2,84; p = 0,024). Jednocześnie, przy stałym poziomie kontaktu z realiami samodzielnego życia, każdy kolejny krytycznie oceniany wymiar wiązał się ze wzrostem ilorazu szans ambiwalencji o około 63% (OR = 1,63; 95% CI: 1,09–2,44; p = 0,018). Model jako całość był istotny statystycznie (LR $\chi^2(2) = 10{,}76$; $p = 0{,}005$).

Po uwzględnieniu statusu edukacyjnego oraz zamieszkania w jednej z największych aglomeracji wyniki pozostały stabilne: OR dla stopnia kontaktu wzrósł z 1,75 do 1,91 (95% CI: 1,12–3,26; p = 0,018), natomiast dla liczby krytycznie ocenianych wymiarów z 1,63 do 1,65 (95% CI: 1,10–2,49; p = 0,016). Żadna z dwóch zmiennych kontrolnych nie wykazała istotnego statystycznie związku z migracyjną ambiwalencją. Stabilność oszacowań głównych predyktorów po wprowadzeniu zmiennych kontrolnych wspiera odporność obserwowanego wzorca, nie stanowi jednak dowodu zależności przyczynowej.

5. Dyskusja i wnioski

5.1. Migracyjna ambiwalencja a kumulacja barier

Wyniki wskazują na związek migracyjnej ambiwalencji z zakresem krytycznej oceny warunków mikroekonomicznych, makroekonomicznych i instytucjonalno-społecznych. Hipoteza H2 uzyskała częściowe potwierdzenie: szanse ambiwalencji rosły przeciętnie wraz z liczbą krytycznie ocenianych wymiarów, jednak zależność nie była ściśle monotoniczna. Kumulacji nie należy więc interpretować jako prostego mechanizmu addytywnego.

Wynik ten jest zgodny z podejściem de Haasa (2021), w którym orientacje migracyjne kształtują się w relacji między aspiracjami, możliwościami działania i warunkami strukturalnymi. W badanej próbie znaczenie ma przy tym nie pojedyncza bariera, lecz rozszerzanie krytycznej oceny na kilka sfer warunków społeczno-gospodarczych. Ze względu na przekrojowy charakter badania nie można jednak ustalić kierunku tej zależności ani traktować kumulacji barier jako udowodnionej przyczyny ambiwalencji.

5.2. Kontakt z realiami samodzielnego życia a migracyjna ambiwalencja

Hipoteza H1 również została potwierdzona częściowo. Udział migracyjnej ambiwalencji wzrastał systematycznie wraz ze stopniem kontaktu z realiami samodzielnego życia, lecz nie stwierdzono zakładanego monotonicznego spadku niskiej skłonności migracyjnej. Najbardziej stabilnym elementem obserwowanego wzorca jest więc wzrost ambiwalencji, a nie jednokierunkowe przesuwanie się respondentów od pozostania ku emigracji.

Wynik koresponduje z perspektywą cyklu życia w analizie decyzji migracyjnych (de Jong, de Valk, 2020). Zróżnicowanie orientacji migracyjnych może się już ujawniać wraz ze stopniowym kontaktem z rynkiem pracy, własnym dochodem i materialnymi warunkami usamodzielnienia. Jednocześnie związek kontaktu z realiami samodzielnego życia z ambiwalencją utrzymywał się po uwzględnieniu kumulacji barier, a związek kumulacji – po uwzględnieniu stopnia kontaktu. Oba czynniki opisują zatem odrębne zróżnicowanie w ramach przyjętego modelu.

Nie oznacza to, że wejście w dorosłość powoduje zmianę orientacji migracyjnej. Badanie przekrojowe pozwala porównywać grupy o różnym stopniu kontaktu z usamodzielnieniem, lecz nie obserwuje zmian postaw tych samych osób w czasie.

5.3. Funkcja retencyjna państwa wobec młodego kapitału ludzkiego

Najważniejsze znaczenie interpretacyjne ma potwierdzenie H3. Przy szerszej kumulacji krytycznie ocenianych barier wzrastał udział migracyjnej ambiwalencji kosztem niskiej skłonności migracyjnej, podczas gdy udział wysokiej skłonności do wyjazdu pozostawał zbliżony. Wielomianowa regresja logistyczna potwierdziła związek kumulacji z ambiwalencją względem niskiej skłonności migracyjnej, lecz nie z wysoką skłonnością migracyjną.

Rozróżnienie to koresponduje z literaturą podkreślającą odrębność aspiracji, intencji i rzeczywistej mobilności (Carling, Schewel, 2018; Kulka et al., 2025) oraz wspiera zaproponowane ujęcie migracyjnej ambiwalencji jako erozji pewności pozostania, a nie ukrytej intencji emigracyjnej.

Funkcja retencyjna państwa jest w artykule traktowana jako rama interpretacyjna odnosząca się do zdolności krajowych warunków społeczno-gospodarczych do podtrzymywania pozostania jako względnie stabilnej orientacji życiowej. Z tej perspektywy jej osłabienie nie musi się ujawniać wyłącznie poprzez wzrost jednoznacznej gotowości do emigracji. Może przyjmować również postać erozji pewności pozostania, obserwowanej w badanej próbie jako większy udział migracyjnej ambiwalencji przy szerszej kumulacji krytycznych ocen.

Nie oznacza to utożsamienia odpowiedzi „trudno powiedzieć" z przyszłym wyjazdem. Kategoria ta wskazuje jedynie na brak jednoznacznej orientacji w przyjętym horyzoncie badania. Wyniki sugerują jednak, że analiza zdolności kraju do zatrzymywania młodego kapitału ludzkiego nie powinna się ograniczać do faktycznej emigracji lub deklarowanej wysokiej gotowości do wyjazdu.

5.4. Wnioski

Badanie wskazuje na trzy zasadnicze rezultaty. Po pierwsze, H1 uzyskała częściowe potwierdzenie: wraz ze stopniem kontaktu z realiami samodzielnego życia wzrastała migracyjna ambiwalencja, lecz nie wystąpił monotoniczny spadek niskiej skłonności migracyjnej. Po drugie, H2 również została potwierdzona częściowo: kumulacja krytycznie ocenianych wymiarów wiązała się z wyższymi szansami wystąpienia ambiwalencji, jednak zależność nie była ściśle liniowa. Po trzecie, potwierdzono H3: szerszej kumulacji barier towarzyszyło przede wszystkim przesunięcie od niskiej skłonności migracyjnej ku ambiwalencji, a nie wzrost jednoznacznie wysokiej orientacji wyjazdowej.

Łączna analiza wskazała ponadto, że stopień kontaktu z realiami samodzielnego życia i kumulacja barier zachowują odrębny związek z migracyjną ambiwalencją przy ich jednoczesnym uwzględnieniu. W badanej próbie osłabienie funkcji retencyjnej ujawnia się zatem przede wszystkim jako osłabienie jednoznaczności pozostania, a nie jako bezpośredni wzrost deklarowanej gotowości do emigracji.

Wyniki należy odnosić wyłącznie do badanej próby i nie interpretować przyczynowo. Dalsze badania powinny zweryfikować obserwowane zależności na bardziej zróżnicowanych próbach, zwłaszcza w układzie podłużnym.

Artem Teliatnyk – autor niezależnych analiz ekonomicznych. Jego zainteresowania obejmują ekonomię, procesy społeczno-gospodarcze, politykę publiczną, finanse oraz analizę strategiczną. Do uproszczonych narracji podchodzi z dystansem, poszukując mechanizmów i zależności stojących za obserwowanymi zjawiskami.

Spis literatury

Ando, A., Modigliani, F. (1963). The "life cycle" hypothesis of saving: Aggregate implications and tests. *American Economic Review, 53*(1), 55–84. https://www.jstor.org/stable/1817129

Carling, J., Schewel, K. (2018). Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 44*(6), 945–963. https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384146

Clifton-Sprigg, J. (2022). Should I stay or should I go? Migration intentions of teenagers with parents working abroad. *Journal of Applied Economics, 25*(1), 563–582. https://doi.org/10.1080/15140326.2022.2052001

The Culture Factor. (b.r.). *Country comparison tool*. Pobrano 18 kwietnia 2026 z https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool

de Haas, H. (2021). A theory of migration: The aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies, 9*, 8. https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4

de Jong, P. W., de Valk, H. A. G. (2020). Intra-European migration decisions and welfare systems: The missing life course link. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 46*(9), 1773–1791. https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1611421

Eurofound. (2018). *Societal change and trust in institutions*. Eurofound. https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/societal-change-and-trust-institutions

Eurofound. (2024). *The political dimension of social cohesion in Europe*. Eurofound. https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/political-dimension-social-cohesion-europe

European Commission. (2024a). *European innovation scoreboard 2024: Poland*. European Commission. https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2024/ec_rtd_eis-country-profile-pl.pdf

European Commission. (2024b). *2024 rule of law report: Country chapter on the rule of law situation in Poland*. European Commission. https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

Eurostat. (b.r.-a). *Estimated average age of young persons leaving the parental household (yth_demo_030)*. Baza danych Eurostatu. Pobrano 18 kwietnia 2026 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/yth_demo_030/default/table?lang=en

Eurostat. (b.r.-b). *Overcrowding rate by age, sex and poverty status (ilc_lvho05a)*. Baza danych Eurostatu. Pobrano 18 kwietnia 2026 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

Główny Urząd Statystyczny. (2025a, 30 stycznia). *Budownictwo mieszkaniowe*. https://ssgk.stat.gov.pl/01.2025/Budownictwo_mieszkaniowe.html

Główny Urząd Statystyczny. (2025b, 3 kwietnia). *Wskaźniki cen lokali mieszkalnych w 4 kwartale 2024 r.* https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-lokali-mieszkalnych-w-4-kwartale-2024-r-%2C12%2C26.html

Główny Urząd Statystyczny. (2025c, 23 października). *Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce w 2024 r.* https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/nauka-i-technika/dzialalnosc-badawcza-i-rozwojowa-w-polsce-w-2024-r-%2C8%2C14.html

Hofstede, G., Hofstede, G. J., Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind*. McGraw-Hill.

Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science, 22,* 129–146. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034

Kulka, A., Nikolka, T., Poutvaara, P., Uebelmesser, S. (2025). International applicability of education and migration aspirations. *Journal of Economic Geography, 25*(1), 127–147. https://doi.org/10.1093/jeg/lbae008

OECD. (2018). *Strengthening innovation in Poland*. OECD. https://www.oecd.org/en/publications/strengthening-innovation-in-poland_abf2c877-en.html

OECD. (2023). *ICIO-TiVA highlights: GVC indicators for Poland*. OECD. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/trade-in-value-added/tiva-2023-POL.pdf

V-Dem Institute. (2026a). *Codebook v16*. University of Gothenburg. https://www.v-dem.net/documents/70/codebook_v16.pdf

V-Dem Institute. (2026b). *V-Dem dataset v16*. University of Gothenburg. https://www.v-dem.net/data/the-v-dem-dataset/

World Bank. (b.r.-a). *High-technology exports (% of manufactured exports) – Poland*. World Development Indicators. Pobrano 18 kwietnia 2026 z https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS?locations=PL

World Bank. (b.r.-b). *Worldwide governance indicators*. World Bank DataBank. Pobrano 18 kwietnia 2026 z https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators

World Trade Organization. (2022). *Poland: Trade in value added and global value chains profile*. WTO.

Migratory ambivalence of young Poles and the accumulation of microeconomic, macroeconomic and institutional-social barriers

Abstract: This article empirically examines the relationships between the migratory ambivalence of young Poles, their degree of exposure to the realities of independent living, and the accumulation of microeconomic, macroeconomic, and institutional-social barriers. The empirical analysis is based on an original survey of 135 respondents and employs descriptive statistics, chi-square tests, and logistic regression models. The results show that migratory ambivalence becomes more prevalent as exposure to the realities of independent living increases, although this pattern is not accompanied by a monotonic decline in low migration propensity. A broader accumulation of critically assessed dimensions is associated with higher odds of ambivalence, but the relationship is not strictly linear. The clearest result concerns the structure of migration orientations: the accumulation of barriers is primarily associated with higher odds of ambivalence relative to low migration propensity rather than with an increase in clearly high migration propensity. In the surveyed sample, the weakening of the state's retention function therefore manifests itself primarily as an erosion of certainty about remaining in the country.

Keywords: migratory ambivalence, young Poles, accumulation of barriers, state retention function, human capital, transition to independence.

JEL Classification: F22, J61, O15, J24, H11.